

SVATÝ JAN NEPOMUCKÝ
nepřemožený hrdina svátostného mlčení,
až k smrti věrný následovník Ježíše Krista, jenž před nespravedlivým
soudem panovníkovým mlčky trpěl

Ke zbožnému rozjímání vynikajících, skvělých, úctyhodných,
slovutných, vážených a výtečných pánů, pánů sodálů,¹
obzvláště ke cti a chvále vynikajícího, slovutného
a velkodušného pána, pana Josefa Miky,
infulovaného² probošta
svatého, jasného, kanonického exemptního³ řádu premonstrátského
ve slavném královském ženském klášteře v Doksanech,
rady posvátného císařského a královského katolického Majestátu
a důstojného preláta Království českého,
zasloužilého rektora laskavého bratrstva Blahoslavené Panny Marie
od Archanděla pozdravené,
a úctyhodných a velkodušných pomocníků a dobrodinců
Jana v truchlohře o svátcích utrpení Páně
představili a slavnostně o něm promluvili
studenti rétoriky, sodálové zmíněné kongregace, kteří ho předvedli
na scéně v královsko-císařském gymnáziu v Litoměřicích,
roku 1732 v měsíci dubnu

NÁMĚT

Svatý Jan, původem z českého městečka Nepomuku, byl široko daleko proslulý znalostí vyšších nauk i svými mimořádnými ctnostmi. Václav, syn Karla IV., římský a český král toho jména čtvrtý, zapomněl na ctnost svého otce a ve svém šílenství zašel tak daleko, že se rozzuřil kvůli zbožným skutkům své královské manželky a se zločinnou opovázlivostí se lichotkami a velkorysími sliby pokoušel Jana přimět, aby mu prozradil, co mu královna vyjevila ve svátostné zpovědi. Jan tento bezbožný zločin s pevnou myslí důrazně odmítl; nedal se zlomit ani ohavným žalářem, ani položením na mučidla, ani trýzněním a pochodněmi, které mu přikládali k bokům, až byl nakonec coby nepřemožený bojovník Krista i svátostného mlčení z králova roz-

¹ Lat. *Sodales*, sodálové, označení členů jezuitských mariánských družin. V tomto případě se jednalo o členy Latinské kongregace Zvěstování Panny Marie (zal. 1637), která sdružovala studenty vyšších ročníků gymnázia (nejčastěji od syntaxe či gramatiky) a jejímiž čestnými členy byli často představitelé intelektuální elity města, rektorem obvykle doksanský probošt.

² Infulovaní preláti měli právo nosit mitru a berlu, aniž přijali biskupské svěcení.

³ Nezávislý, vyňatý z pravomoci diecézní správy, platilo pro celý premonstrátský řád.

kazu svržen do řeky Vltavy. Tak praví kanonizační bula Benedikta XIII. Tomuto příběhu, jenž napodobuje příběh utrpení Páně a jehož se s neobyčejnou horlivostí chopilo posvátné básnické umění, propůjčila mimořádnou pozoruhodnost obzvláštní výsada mučedníků; jak se praví v 5. svazku v 61. kázání sv. Bernarda z Clairvaux⁴ na Píseň písní: *Jeho zeslábností je uzdraven a představuje slavnou podobnost s jeho smrtí – mučedník stále plesá, třebaže má zcela rozdrásané tělo – kde je tedy mučedníková duše? Zajisté na bezpečném místě, v Ježíšově nitru.* A především bylo potvrzeno, že svatý Jan, který se již od začátku svého kněžství horlivě oddával zbožnému rozjímání, se i uprostřed útrap celou svou myslí upínal k umučení svého Božského Učitele, aby ho ještě více napodobil. Proto vždy znovu a znovu vzýval jeho svaté jméno a až do dnešní doby je štětci zbožných křesťanů zobrazován, jak objímá Ukřižovaného.

PŘEDEHRA

Aby zbožná Mlčenlivost, zahalená svatým tajemstvím, zazářila posléze k větší slávě jako obraz toho, jenž *jako beránek před stříhači zůstal němý*. Izaiáš kap. 53, v. 7,⁵ korunuje ji Láska Kristova⁶ ostrými trny, a dokonce žádá, aby se tato Mlčenlivost, živěná plamenem nebeské lásky, pro ni obětovala ve vlnách jako zápalná oběť.

PRVNÍ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

Václav, kterého prudké ostny žárlivosti ženou proti jeho královské manželce, pojme bezbožný úmysl, který podporuje i Remondus, dvořan stejné povahy jako on. Rozhodne se vyzvědět královnino nejdůvěrnější tajemství od Jana, soudce jejího svědomí.

2. SCÉNA

Když se Jan podle svého zvyku pohrouží do rozjímání nad utrpením Páně a plane touhou ještě více se připodobnit svému Spasiteli, přichází králem vyslaný Remondus a povolá ho ke dvoru.

⁴ Lat. *Mellifluus*, medotekoucí, je jeden z obvyklých přídomků Bernarda z Clairvaux, odkazující na „sladkost“ a plynulost jeho řeči.

⁵ Iz 53,7.

⁶ Lat. *Amor Theandricus* – Láska Bohočlověka. Theander (z řec. *theos* – Bůh, *anér* – muž, člověk) je přízviskem Krista.

3. SCÉNA

Jan se domnívá, že s ním král chce něco projednat v souvislosti s úřadem almužníka, jímž byl pověřen, a okamžitě uposlechně. Jakmile však pochopí Václavovu bezbožnou žádost, zhrozí se a rozhořčeně odmítne porušit zbožné svátostné mlčení.

4. SCÉNA

Ačkoliv Václava Janovo odmítnutí rozlítilo, skrývá bodání zběsilého hněvu pod maskou přívětivého přátelství. Když ho však Jan mírně pokárá za zločin proti zákonu lidskosti, kterého se dopustil na kuchaři, naprosto obrátí, obviní Jana ze zločinu urážky panovníkova majestátu⁷ a nechá ho uvrhnout do žaláře.

5. SCÉNA

I v krutém žaláři, mezi posměšky dvořanů a urážkami strážných, zůstává Jan veselý myslí. Utěšuje sám sebe tím, že se tak dokáže poněkud připodobnit obrazu Syna Božího, jehož u Annášova soudu bezbožně zbičovali a jemuž se v domě Kaifášově nespravedlivě posmívali.

CHORUS

Pravda může být uvězněna a spoutána, ale nikoli přemožena, neboť se spokojí i s malým počtem stoupenců a nedá se zastrašit množstvím nepřátel. Sv. Jeroným v předmluvě komentářů ke knize Jeremiáš, 5. kniha.

DRUHÉ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

Dvořané mají různé názory na to, zda byl Jan do vězení uvržen po právu či nespravedlivě. Když však Monredus pevně trvá na Janově nevině, je křivě obviněn ze zrady.

2. SCÉNA

Janovi přátelé, znepokojeni jeho příliš dlouhou nepřítomností, po něm pátrají.

3. SCÉNA

Remondus dále popouzí dvořany proti Monredovi; téhož se snaží dosáhnout i u samotného krále.

4. SCÉNA

Král však, jako kdyby se ho zmocnila lítost, otevřeně usiluje – z přátelské laskavosti, téměř větší, než sluší královskému majestátu – o Janovo propuštění ze žaláře. Proto se Monredus raduje, neboť se domnívá, že Remondovy výhrůžky byly plané.

⁷ Lat. *crimen laesae Majestatis* – urážka hlavy státu, tj. panovníka. V římském právu šlo o jeden z nejtěžších zločinů, který splyval s velezradou a trestal se obvykle smrtí. To platilo i v době vzniku hry.

5. SCÉNA

Když ale Jana přivedou do sálu, aby z něj vylákali tajemství svědomí, Václav na něj znovu doráží jako beranidlem, ale nadarmo; v návalu šíleného vzteku ho předá družině stráží.

6. SCÉNA

Jan jasně prohlédne, co s ním ta zuřivá sběr hodlá udělat. Zbožně přemítá o svém Spasiteli, jak byl v domě Pilátově hrozně zbičován a korunován trním. Tím si ušlechtilé dodává síly a umiňuje si, že následně bude napodobovat jeho hluboké a nadlidské mlčení.

7. SCÉNA

A proto, i když ho položí na mučidla a trýzní planoucími pochodněmi, je pamětliv Spasitele, který za něj trpěl, a v bolestech vzývá jeho sladké jméno.

CHORUS

Tak pevná a nepřemožitelná je ctnost! Když trpí, vítězí tím nad svými trýzniteli. Sv. Jan Zlatoústý, kázání 23 na knihu Genesis. Ať tedy křesťan pěstuje pravou ctnost.

TŘETÍ JEDNÁNÍ

1. SCÉNA

Monredus zjistí z řečí dvořanů, co se s Janem stalo, a pochopí, že Václavovo přívětivé chování vůči Janovi bylo jen maskou zběsilosti skryté v srdci. Aby na vlastní kůži nepocítil něco podobného, pokud by ho křivě obvinili ze zrady, potají se ode dvora vytratí.

2. SCÉNA

Hned poté potká Janovy přátele a vyloží jim, co se stalo u dvora z králova rozkazu. Horlivě je pobízí, aby pomstili zločin bezbožně spáchaný na jejich knězi.

3. SCÉNA

Chápu se zbrání a navzájem se povzbuzují, když tu se před nimi nenadále objeví Jan. Je opět zcela zdrav, což se mohlo stát jedině Božím zásahem. Nastane všeobecný jásot.

4. SCÉNA

Ze všech druhů je zdaleka nejrozhorlenější Richardus. Když pochopí, že Jan předpokládá svou blížící se smrt, přísahá pomstu Václavovi a okamžitě Janovi nabízí ochranu proti němu. Zbožný kněz mu ale vytýká jeho marné snahy a vysvětluje: Jako se Božský Učitel mohl snadno osvobodit od Pilátova rozsudku a zloby Židů, ale přesto ne-

chtěl, tak on, věrný svému povolání, chce ve svém údělu ještě více následovat Ježíše a podstoupit smrt, která mu byla předurčena.

5. SCÉNA

Richardus, kterého pohání až příliš silná náklonnost k Janovi, přesto ze všech stran burcuje davy proti Václavovi, avšak marně.

6. SCÉNA

Jan očekává smrt uprostřed zbožných modliteb a vzdechů ke Kristu, jehož Pilát nespřavedlivě odsoudil na kříž. Vzápětí přichází několik vyslanců od dvora a odvedou ho ke králi.

7. SCÉNA

Jan, jehož mlčení zůstalo nepřemožené, naposledy zavrhne nepřístojné přání krále Václava a svíraje láskyplně v objetí ukřižovaného Spasitele je podle rozkazu svržen do řeky.

Diváku!

Vtiskni si do mysli.

*Dosti / Již nám povstala Janova sláva, Prudentius v hymnech,
neboť*

Mlčet před tváří nepřítelé uprostřed urážek a útrap je svatá ctnost Kristova.

Didacus de Baěza, 4. kniha, 3. kapitola.

A zajisté

Křesťan má pohrdat smrtí, neboť Kristus byl zabit pro naši spásu.

Sv. Cyprianus, Chvála mučednictví.

V Litoměřicích, tiskem Františka Škrochovského, biskupského tiskaře